

TURBUCZ MARIANN

KÖZÖSSÉGI VEZETŐK KAPCSOLATA A HELYI DÖNTÉSHOZÓKKAL

Együttműködés, érdekérvényesítés, participáció

Tanulmányomban az önkormányzatok és a helyi közösségek viszonyának feltárására teszek kísérletet. Céloom az együttműködés lehetőségeinek, valamint a helyi közösségek, közösségi vezetők érdekérvényesítő képességének, a helyi hatalmi döntések előkészítésében játszott szerepüknek a feltárása.

A közösséghez tartozás nélkülözhetetlen tényezője életünknek, napjainkban azonban egyre kevesebb figyelmet szentelünk közösségi kapcsolatainknak. A közösségek kialakulásának nehézsége és a demokratikus intézményrendszer kialakítása Hankiss Elemér szerint egymással szorosan összefüggő folyamatok (Hankiss, 2004). Alapkérdés tehát, hogy megvalósul-e a demokratikus participáció? Az általános társadalmi elégedetlenség állapota önkéntelenül is generálja a hipotézist: a demokratikus részvétel meglehetősen korlátozott mértékben van jelen, a demokrácia adta jogokkal csak egy szűk réteg tud élni, hiányzik az erős érdekérvényesítő képességgel bíró civil társadalom.

A közösségek és a helyi önkormányzatok kapcsolata

Az érdekérvényesítő képesség nem csak az egyes egyén, hanem egy közösség számára is elengedhetetlen. Sajnálatos módon azonban ennek nem minden közösség van birtokában, legalábbis nem a hatékony érdekérvényesítéshez szükséges mértékben. S ezt a helyi önkormányzatokkal való viszonyuk is tükrözi. Bármilyen szervezettel, egyéb közösséggel hasznos az együttműködés, a helyi önkormányzatoknak azonban kiemelkedő szerepet kellene betölteniük a helyben működő közösségek életében.

Az elkészült interjúkból, és az esettanulmányból kiderül, hogy a közösségek, és a helyi hatalom között többnyire laza kapcsolat áll fenn. Ha jelen is van az együttműködés közösség és helyi hatalom között, az sok esetben felszínes, és nem mentes önérdektől sem az önkormányzatok részéről. Az önkormányzatok támogatása az esetek többségében anyagi támogatás, vagy a közösség fennmaradásához, működé-

séhez szükséges infrastrukturális háttér – sok esetben gyülekezési helyszín- biztosítása formájában nyilvánul meg.

A helyi önkormányzatok a befektetés megtérülésének reményében részesítik támogatásban a különböző közösségeket. Jó híriük növekedésén túl egyes esetekben konkrét ellenszolgáltatást várnak el a támogatás fejében.

Ezt egy válaszadó véleménye is alátámasztja:

„Ilyen látszat együttműködés van, hogy az önkormányzat szeretné, hogyha mi mint civil szervezet így megjelenénk, mint, ilyen kapcsolat a civil szférával, és ők ezt fel tudják használni, hogy ők milyen jól egyeztetnek. De közben meg folyamatosan megy a levelezés arról, hogy hol nem veszik figyelembe a véleményünket, vagy nem értesítenek ki időben dolgokról. Tehát ez nagyon konfliktusos.”
(Környezetvédő közösség)

Arra is találtunk példát, hogy az önkormányzat különböző rendezvények szervezését, lebonyolítását, vagy legalábbis ez ebben való segítséget várja el a támogatott közösségtől:

„Nekünk az önkormányzat volt, aki az elejétől fogva biztosítja a működési feltételeinket, például helyet, ahol összegyűlhetünk, valamit csinálhatunk. Meg valamilyen szintű anyagi támogatást is kapunk. . . Igazából ez az együttműködés tulajdonképpen kétoldalú, mert hogy mi kapjuk az anyagi támogatást, meg a helyiséget, azért elvárások is vannak felénk. Tehát mondjuk ilyen rendezvényeken, ilyesmiken részt veszünk, segítünk, legyen az egy falunap, vagy akármi, jellemzően ott tölünk egy 8-10-12 ember ott segédkeznek. Tehát ez tulajdonképpen egy olyan szituáció, ami nekik is jó...” (Ifjúsági közösség)

Úgy vélem, az interjúrészletek alátámasztják fenti állításaimat.

Az interjúk alapján arra a következtetésre jutottam, hogy nem a helyi önkormányzat a legfontosabb partner a közösségek életében. A közösségek az esetek többségében egyéb, hasonló érdeklődésű közösségekkel tartják fenn a kapcsolatot. Megosztják egymással tapasztalataikat, és esetenként kölcsönös segítséget nyújthatnak egymásnak.

Érdekvérvényesítés, participáció

Mint láttuk, a közösségek és a helyi hatalom között találunk bizonyos fokú kapcsolatot, jelen van a két fél között a kommunikáció, ez azonban nem elegendő a helyi döntések előkészítésében való részvételhez.

Habár a vezetők többségének van személyes ismerőse a helyi döntéshozók, a helyi hatalom részesei között, ritkán mondják el javaslataikat. Ennek oka többnyire a bizalom hiánya. Interjúalanyaink többsége úgy gondolja, felesleges elmondania véleményét, hiszen azok többnyire süket fülekre találnak.

Ebben látom a participáció hiányának legfőbb okát. Hiányzik a lakosság bizalma a helyi hatalmi döntéshozók irányában, holott a bizalom a demokratikus társadalomszerveződés alapját képezi.

Nem célozom pálcát törni egyik fél felett sem, véleményem szerint azonban elsősorban a hatalom birtokosai az okai a kialakult helyzetnek. Erről Utasi Ágnes is hasonlóan vélekedik. Demokratikus részvétel, és a hatalom erkölce című tanulmányában. Véleménye szerint a lakossági participáció hiánya vagy legalábbis meglehetősen korlátozott mértéke két tényezőre vezethető vissza. Az egyik, hogy a helyi hatalmi vezetők, döntéshozók kisajátítják a döntés jogát. A másik tényező, hogy a lakosságban igény sem merül fel a részvételre, a helyi közösség életét befolyásoló tényezők alakítására (Utasi, 1997).

Kutatásunk – legalábbis a lakosság nézőpontját tekintve – pozitívabb helyzetre enged következtetni.

Ha nem is minden állampolgárban, de az interjúk alapján többnyire jelen van a helyi ügyekbe való beleszólás igénye az emberekben. Habár nem jelentős mértékben, de van, aki különböző fórumokon hangot ad véleményének. Azonban, ha ezt meg is teszik, mint mondják, ezt nem veszi figyelembe a helyi hatalom. Megdöbbenve szembesültem az egyik interjúban azzal, hogy egy önkormányzati képviselő sem feltétlenül tud beleszólni a helyi döntésekbe:

*„A polgármester előadja az ő általa elképzelt, jogos, meg legjobb megoldást... Minimális a lehetősége annak, hogy mi befolyásolni tudjuk a döntéseket.”
(Faluközösség)*

A helyi hatalom képviselői valóban a lakossági részvétel ellen vannak, legalábbis nem tartják ezt szükségesnek, az egyes egyéneknek azonban határozott véleményük van egyes, a lakóhelyükön történő, vagy éppen hiányzó dologról. Beleszólásuk azonban nincs ezen folyamatokba, rálátásuk pedig még kevésbé.

A helyi hatalom a helyi lakosságtól elszeparálva folytatja tevékenységét, figyelmen kívül hagyva ezzel a lakosság demokratikus jogait. A tájékoztatás és a lakosság

véleményének megismerésére való törekvés nem tekinthető a helyi önkormányzatok legfontosabb jellemzőjének.

A vezetés ezen módja bizalmatlanságot szül, és lassan kiírtja a részvétel igényét is a lakosságban.

A lakosság, legalábbis a közösségi vezetők egyáltalán nem mutatkoznak érdeklődéssel a helyi kérdéseket illetően, ezt az interjúk megerősítették.

Az egyértelműen kiderül, hogy minden közösségi vezetőknek elsősorban a saját közösségét érintő kérdésekkel kapcsolatban van véleménye, ám helyi szinten is vannak javasolataik. Az infrastruktúra fejlesztése, a szociális támogatások átstrukturálása, valamint a munkahelyteremtés igénye az interjúk többségében megjelent. Továbbá több interjúalany tartotta fontosnak a helyi viszonyokat vonzóvá tenni a fiatalok számára, hogy ne menjenek el nagyobb városokba a jobb munka-, a szórakozási és/vagy a kulturális lehetőségek érdekében.

Ötletek tehát vannak. Ami hiányzik, a demokratikus tudat, annak a lehetőségnek a hiánya az emberek fejében, hogy ők is teljes értékű tagjai a társadalomnak, és hogy az ő véleményük is számít.

„Nagyon sok ötletem van, amit lehetne csinálni, de mivel ismerőseim körébe tartozók vesznek részt a helyi hatalomban. ... így azért látom azt, hogy mennyire korlátozottak a lehetőségek arra, hogy itt bármit is az ember megcsináljon. Lehetne az emberek közérzetét javítani egy parkkal, meg ilyenek, de amik tényleg ilyen nagy volumenű dolgok lennének, azok az embereknek munkahelyeket kellene létrehozni. Ez mondjuk egy tipikusan olyan dolog, ami egy ilyen helyen, és ilyen lehetőségek között nem éppen egyszerű dolog.” (Ifjúsági közösség)

Az egyik interjúalany a fiatalok közösségbe integrálását tartja a legfontosabbnak:

„Lehetne olyan dolgokat létrehozni, olyan parkot létrehozni ahol az emberek megtalálnák végre azt, amit... a fiatalok ami érdekli őket. Különböző kurzusokat tartanék, arról hogy miért fontos a sport nekik, vagy hogy miért lehet fontos az ha tovább tanulnak... amire sokan igazából nem mennének el, mert a fiatalokat ez nem érdekli, de vannak dolgok amivel... az érdeklődésüket kellene megfogni bizonyos dolgokkal, és azt hiszem hogy tudnék rá orvosolható dolgokat.” (Ifjúsági közösség)

Ahogy a fenti idézetek is tükrözik, már a felmerülés pillanatában ott van a peszsimizmus, miszerint úgysem lehet megvalósítani az egyének, közösségek javaslatait.

Ez a következő interjúrészletből is kiderül, amely arra a kérdésre válaszol, hogy elmondja-e valakinek ötleteit, amelyekkel javíthatnának a helyi viszonyokon:

„Elég sokat hangoztatom őket, de sajnos úgy látom, hogy nagyon halk vagyok. Ha nincsen pénzed ebben a világban, nem tudsz előrébb jutni egy tapodtat sem. És addig, míg nem tudom érvényesíteni azokat a dolgokat, amiket egy egyesület tud csinálni... Azért egy egyesület vezetőjeként már volna egy kicsi hatalmam, abból a szempontból, hogy meg tudnék jelenni olyan helyeken, ahol már én azt mondhatom, hogy ennek az egyesületnek a vezetője vagyok, és én ezt meg ezt szeretném meg így meg úgy szeretném. Akkor megpróbálnék keresni valami lehetőséget, hogy létrehozzam azt a dolgot. Ott már úgy egy kicsit könnyebb. Így magánemberként hiába mondok én bármit. Az hogy itt beszélgetünk ezen a helyen, amiről azt hittük, hogy csendes és közben hangos, de ettől függetlenül ez így működik az életben, én azt hiszem, hogy hangos vagyok de közben csendes.”
(Hagyományörő közösség)

Az interjúrészletek – véleményem szerint – nemcsak hogy megerősítik a bevezetésben vázoltakat, de ezen túlmenően még a helyi hatalom kirekesztő magatartását is bizonyítják. Legóvatosabb megfogalmazásban is elmondható, hogy az önkormányzatok nem minden esetben tekintik feladatuknak a közösségek támogatását. Ha mégis részesítik valamiféle juttatásban, támogatásban a helyi közösségeket, az rendszerint jelképes.

A participációval kapcsolatban még kevésbé biztató helyzetet valószínűsíthetünk. A helyi hatalmi döntéshozók nem veszik figyelembe a helyi lakosság véleményét, javaslatait, s ez a helyzet lassan kiöli a véleménynyilvánítás igényét a lakosságból. Habár a többségnek van véleménye a helyi ügyeket illetően, egyre kevesebb próbálkozás irányul ezek kinyilvánítására.

Megfelelő kommunikációs csatornák kialakításával lehetőség nyílna a helyi lakosság bevonására a döntéshozatali folyamatokba, a kérdés csupán az, hogy az önkormányzatok felismerik-e ennek önmagában vett jelentőségét ill. hogy mindezt hogyan tudják egyensúlyba hozni sajátos szervezeti és hatalmi érdekeikkel.